

زبان حال

در عرفان و ادبیات پارسی

برای هر نویسنده‌ای همایه خرسندی است که کتابش به مصادف دوم و سالنایاب بینش
خواهد شد. من هم از اینکه درین سیمه‌هایی حاضر نباشم که اینست که علی‌دوستی و میاندار
وزاره فرهنگ و ارشاد فرهنگی در هشت ماهی اخیر از آغاز سال ۱۳۹۲ تا اکتوبر ۱۳۹۳ میان
می‌گذرد به نظر اعانت دیگری دارم از اینکه درینجا اتفاقاتی مخفیانه ای
کتاب مطرح کردنام برخواهد. این می‌خواستم همه این
مقاله‌ها اضافی را در جای اینکه جزو و اهمه داشتند را در
تمیر و تکمیل همراه باشند.

دانشگاه ریاضی و فیزیک اسلامیه را در اینجا می‌پاسخیم که تغیرات را در
منظر از اینجا می‌بینیم. اینجا می‌بینیم که اینها می‌باشند که تغیرات را در
حدی وارد کنم که بر صفات انسانی اینجا می‌باشد و مجبور به بازخواست همه
فهرستها شدم. پذیر فهم و غیره غیره که اینجا اینجا می‌باشد.

مقاله‌هایی که اینجا می‌باشند و اینها اینجا می‌باشند همچنانی هم در کتابها و مقالات است
که بعد از جای اول کلته می‌باشند. می‌باشند که اینها می‌باشند. این
اصفایات گاه در حد یکی از اینها می‌باشند و اینها می‌باشند که اینها می‌باشند
برخی از اینها کتاب از اینجا می‌باشند. می‌باشند کتاب اضافی کامی مخصوص
شده‌اند که مطالعه قلی را دیند. می‌باشند کتاب اضافی کامی مخصوص

فرهنگ نشر فهرنگی
با همکاری نشر آسیم
۱۳۹۳ تهران

بخش اول:

شاعران و نویسنده‌گانی که به زبان حال سخن گفته‌اند

باب اول: نگاهی به ادبیات جهان

۱	در مدن قدیم بینالنهرین
۲۱	پیکارهای سومری و اکاادی
۴۵	داستان عقاب و مار
۴۶	پیکارهای بابلی
۴۷	در متون قدیم یهودی
۴۸	سخن‌گفتن حکمت و مجلس درختان در «عهد عتیق»
۴۹	مفاخره کوهها
۵۰	مفاخره حروف الفباء
۵۰	پیکار ماهها در دستنوشته‌های جنیزه
۵۱	در متون سریانی
۵۱	تأثیر پیکارهای بینالنهرین در زبان آرامی
۵۲	گفت‌وگوی شیطان و مرگ، و شیطان و فاحشه
۵۲	پیکار آسمان و زمین
۵۴	پیکار زر و گندم
۵۵	مفاخره ماههای سال
۵۶	گفت‌وگوی کتری چای و دو بسر

۵۹	۴. در ادبیات اروپایی.....
۵۹	داستان قرق و بلبل در منظمه هزیود
۶۰	فابلهای ازوپ.....
۶۳	فابل و داستان زبان حالی.....
۶۵	فايديه فابل از نظر فلاسفه
۶۶	فابل در ادبیات لاتیني
۶۷	منظره در زبانهای اروپایی.....
۶۸	پیکار باده و آب
۷۰	نمایشنامه‌های زبان حالی
۷۲	زبان حال در فلسفه نوافلاطونی
۷۳	رامون لول و «كتاب عاشق و معشوق».....

باب دوم: در ادبیات ایران، پیش از اسلام

۷۷	گزارش ابن نديم
۷۸	در كتاب هرودوت
۷۹	پیکار نخل و بز در «درخت آسوریگ».....
۸۳	پرسش و پاسخ دانا و مینوی خرد
۸۷	«ارد اوپرافنامه»
۸۷	ترجمه کليله و دمنه

باب سوم: از رودکی تا خیام

۹۰	در شعر رودکی، بندار رازی، خسروی
۹۱	عنصری و گفت و گوی باز و زاغ
۹۲	منوچهري و زبان حال انگور
۹۴	در اشعار فرخی سیستانی
۹۹	پیکارهای اسدی طوسی
۱۰۰	ناصرخسرو و زبان دینی
۱۰۶	مثنوی «روشنایی نامه» منسوب به ناصرخسرو
۱۰۸	در مداعج اميرمعزى
۱۱۵	قصیده کمالی بخارای
۱۱۶	خیام در کارگه کوزه گران

۹۱۸	در مثنوی «جمشید و خورشید» سلمان ساوجی
۹۲۰	در «مونس العشاق» عرب شاه یزدی
۹۲۱	منظاره با گلهای در مثنوی «جمال و جلال»
۹۲۴	«رساله الورديه» جلال خوافی
۹۲۵	در «چهار چمن» شاه داعی
۹۳۲	رمز الرياحين رمزی کاشی
۹۳۴	۳. ببل نامه‌ها
۹۳۴	از حکایت ببل در «منطق الطیر» تا داستانهای کامل عشقی
۹۳۶	«ببل نامه» منسوب به عطار
۹۴۴	نژهت الاحباب
۹۴۹	«ببل نامه» گیلانی
۹۵۳	«گل و ببل» مهجور همدانی

باب سی و چهارم: داستانهای عشق

۹۶۳	«دستور عشاق» فتحی
۹۸۲	«انیس العاصقین» حسین ابیورדי
۹۸۵	رساله «حسن و عشق» فضولی
۹۹۲	حسن و دل و روح و معرفت

باب سی و پنجم: در هزل و طنز

۱۰۰۱	دعوای زن و مرد در «مقامات حمیدی»
۱۰۰۵	جنگ زن جوان و شوهر پیر در «گلستان»
۱۰۰۶	هجویات و مطابیه‌ها
۱۰۰۸	شخصیت زبان حالی شیطان و فرشتگان
۱۰۱۰	گفت و گوی سازها
۱۰۱۱	در اشعار عیید زاکانی
۱۰۱۲	«ریشنامه» عیید
۱۰۱۵	منظاره‌ای بی‌پرده در «کنزاللطائف»
۱۰۲۳	بسحاق اطعمه و نقیضه سازیهای او
۱۰۲۵	«جنگنامه» بسحاق
۱۰۲۸	ماجرای برخ و بغرا
۱۰۳۶	نظام قاری و زبان حال البسه

صوفی محمد هروی و جنگ اطعمه ۱۰۳۷	۸۷۷
در داستانهای اخلاقی ۱۰۳۷	۸۷۹
دامادی که شب زفاف از حجله گریخت ۱۰۳۸	۸۸۰
تقاضای کاغذ ۱۰۳۹	۸۸۱
در نشریات جدید ۱۰۴۰	۸۸۲
در ضرب المثلها ۱۰۴۱	۸۸۳
 باب سی و ششم: در روضه و تعزیه ۸۷۹	
در «روضه الشهداء» ۱۰۴۳	۹۹۶
در «روضه الاسرار» ۱۰۴۹	۹۹۷
در تعزیه ۱۰۵۵	۹۹۸
 کتابنامه ۱۰۵۹	
فهرست آیات ۱۰۹۳	۹۹۹
احادیث و سخنان بزرگان ۱۰۹۸	۹۹۹
فهرست اعلام، مذاهب، کتابها و رساله‌ها ۱۱۰۱	۹۹۹
مفاهیم و مضامین و مناظره‌ها و حکایتها و گفت‌وگوهای ۱۱۳۲	۹۹۹
 باب سی و سوم: حل و بسط ۸۷۷	
۱. معرفت گل و گلچیه کاپکله: زنجیری و رسم بسط ۸۹۰	۹۰۰
۲. کوکاچیه سرگردان: «زندیه تله‌تله» ۸۹۷	۹۰۱
۳. برآشیت گلگیر: «آن لستله» ۸۹۸	۹۰۱
۴. پستجوی اخبار: «تعزیز لطفه» ۸۹۹	۹۰۱
۵. اخراج بربری: «لکه‌لکه» ۹۰۰	۹۰۱
۶. عصمه طبله: «لکه‌لکه» ۹۰۱	۹۰۱
۷. پارسیت اصمیت: «لکه‌لکه» ۹۰۲	۹۰۱
۸. چالس هر شان و گلها و پیاره‌ی ۹۰۳	۹۰۱
۹. سینه‌طی طیوره خاقانی: «سینه‌الطیاله» ۹۰۴	۹۰۱
۱۰. قلصی کاهه ۹۰۵	۹۰۱
۱۱. مکشتو دل: ترسیم دندان‌پاره ۹۰۶	۹۰۱
۱۲. سرخان و سخن سیخ تله ۹۰۷	۹۰۱
۱۳. سرخان و سخن سیخ تله ۹۰۸	۹۰۱

مقدمه

زبان حال برای پارسی زبانان تعبیری است آشنا و معنی آن نیز به زعم ایشان واضح، و شاید کمتر کسی باشد که وقتی نخستین بار با عنوان کتاب حاضر روی رو می شود، لحظه‌ای درنگ کند و از خود بپرسد: منظور از زبان حال چیست؟ ظاهراً همین تصوّر عمومی از وضوح معنای این لفظ است که موجب شده است فرهنگ‌نویسان کمتر به آن پردازنند، چنانکه در فرهنگ‌های برهان قاطع و غیاث‌اللغات چنین مدخلی اصلاً نیامده، و در فرهنگ معین نیز مدخلی مستقل به آن اختصاص داده نشده، ولی در ضمن مدخل «زبان» تعریف کوتاهی نیز از زبان حال شده است که بسیار ناقص است. در لغت‌نامه دهخدا / مدخلی مستقل به زبان حال اختصاص داده شده، و تعریف از آن شده است که با تعریف معین فرق دارد، هرچند که این نیز خود دقیق و کامل نیست. نبود تعریفی واحد و روشن و دقیق در فرهنگ‌ها حاکی از آن است که معنی این لفظ چندان هم روشن نبوده و ابهامی در آن نهفته است.

ابهامی که در معنی زبان حال وجود دارد او لاًتا حدودی حاصل معانی مختلف است که از برای لفظ حال در نظر گرفته‌اند. بعضی این لفظ را به معنای وضع یا حالت درونی یا کیفیت نفسانی انسان در نظر گرفته و زبان حال را اندیشه‌ای اظهارنشده از این وضع یا حالت درونی انگاشته‌اند. با توجه به همین معنی است که در فرهنگ معین در تعریف زبان حال آمده است: «وضع و حال شخص که از اندیشه و نیت و احوال درونی او حکایت کند». بنابراین، زبان حال اندیشه یا خواست یا حالتی است که